

REMISSYTTRANDE

2025-02-28

Dnr 0082/25

Er referens: KN2025/00327

Klimat- och näringslivsdepartementet

Ett utvidgat näringsförbud på grund av brott (Ds 2024:35)

Brottsförebyggande rådet (Brå) har fått rubricerade betänkande på remiss och lämnar följande synpunkter.

Utvidgat näringsförbud på grund av brott

Brå har i flera rapporter konstaterat att kriminella aktörer driver näringsverksamhet på ett oseriöst sätt (se till exempel Brå 2011:7, Brå 2016:10, Brå 2022:1). Det riskerar att skapa osund konkurrens och skada tilliten i näringslivet. Därför är det angeläget att inskränka utrymmet för kriminella aktörer att bedriva näringsverksamhet. Brå menar att ett utvidgat näringsförbud i och för sig skulle kunna vara ett verktyg för att komma åt dessa aktörer, men vill uppmärksamma några aspekter som behöver beaktas i den fortsatta beredningen. Brås uppfattning är att det finns ett behov av den lagändring som föreslås, men efterlyser också överväganden om huruvida huvudmännen kan ställas till ansvar enligt den här föreslagna lagstiftningen och även en högre grad av precisering i den fortsatta lagstiftningsprocessen.

Brås forskning om ekonomisk brottslighet talar för att näringsförbud är ett trubbigt verktyg för att komma åt mer systematisk oseriös företagsanvändning. De verkliga huvudmännen som använder företagen döljer sig bakom målvakter och bulvaner. Även om de senare skulle få näringsförbud tycks det inte finnas problem att rekrytera nya målvakter, bulvaner eller att använda utländska identiteter som saknar reell koppling till företaget, så kallade utnyttjade identiteter (Brå 2011:7, Brå 2015:8, Brå 2022:1). Enligt Brås uppfattning kan det vara svårt att utforma en träffsäker lagstiftning som fångar in de verkliga huvudmännen oavsett hur personkretsen formuleras. Det eftersom de verkliga huvudmännens involvering döljs, så de kan fortsätta driva näringsverksamhet i andras namn. Men i och med att det är huvudmännen som är de centrala kriminella aktörerna i sammanhanget menar Brå att det är viktigt att väcka frågan om det föreslagna utvidgade näringsförbudet även kan omfatta de huvudmän som använder målvakter eller bulvaner. I annat fall skulle det vara önskvärt om förslaget kan omarbetas för att uppnå det syftet.

Brås undersökningar och metodstödsarbete antyder också att näringsförbudet inte tillämpas i tillräcklig omfattning idag. Eftersom förslaget innebär en utvidgning av näringsförbudet är det viktigt att det är lätt att tillämpa. Att koppla näringsförbudet till kriterier om brottslighet "som utövas i organiserad form eller systematiskt" behöver konkretiseras i denna kontext för att åklagare och domare ska ha goda förutsättningar att tillämpa lagen enligt förslaget. I den vidare beredningen finns därför ett behov av att särskilt klargöra vad "systematiskt" i författningstexten betyder och innebär. Oaktat hur författningstexten utformas, efterlyser Brå en tydligare illustration – gärna med konkreta exempel – på vad som menas med "systematiskt" när det gäller det utvidgade näringsförbudet.

Förslag till en utökad förbudstid

Brå har inget att erinra mot förslaget om utökad förbudstid, men vill lyfta att problemet snarare är att näringsförbudet inte efterlevs (inte minst genom användningen av målvakter) av de som ålagts näringsförbud än förbudstidens längd. Brå vill därför lyfta frågan om att det finns anledning att se över och förbättra kontrollen och den praktiska efterlevnaden av de som åläggs näringsförbud.

Givet de svårigheterna som idag präglar tillämpningen av bestämmelsen, bedömer Brå att den utökade förbudstiden riskerar att underanvändas. I den fortsatta beredningen vore det därför önskvärt att det tas fram typexempel eller andra riktlinjer som illustrerar när näringsförbudet bör vara tre, fem, sju, tio respektive femton år för att säkra en enhetlig rättstillämpning. Det är särskilt viktigt vid det nya högre spannet 10–15 år, där praxis av förklarliga skäl helt saknas idag. Där kan inspiration exempelvis hämtas från utformningen av reglerna för preskription för brott.

Detta yttrande avges av tillförordnad generaldirektör Jonas Trolle efter föredragning av utredaren Dennis Martinsson. I beredningen har även biträdande enhetschefen Johanna Skinnari och enhetschefen Daniel Vesterhav deltagit.